

Εκπαιδευτικό Λογισμικό για τη Διδασκαλία της «Ιστορίας της Εκπαίδευσης»

Σόνια Γελαδάκη, Ph.D., Μιχαήλ Κυριακάκης M.Sc., Κώστας Λουλουδάκης
M.Sc., Γιώτα Παπαδημητρίου, Ph.D. ,
Μιχάλης Στεργενάκης, M.Sc.
archiv@kee.gr, mich@kee.gr, kiriakakis@rhodes.aegean.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το συγκεκριμένο λογισμικό, που σχεδιάστηκε από συνεργάτες του πανεπιστημιακού Μουσείου Ιστορίας της Παιδείας, αφορά στη διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου «Ιστορία της Εκπαίδευσης». Αποσκοπεί στην καλλιέργεια της αυτενέργειας των φοιτητών, οι οποίοι, προκειμένου να απαντήσουν σε συγκεκριμένα ιστορικά ζητήματα, καλούνται να αντλήσουν πληροφορίες μέσα από πρωτογενείς ή δευτερογενείς πηγές και να τις επεξεργαστούν. Για τη διδασκαλία της κάθε θεματικής ενότητας δημιουργείται ένα σενάριο, οργανώνεται μια βάση δεδομένων με τις απαραίτητες ιστορικές πηγές και καθορίζεται η πορεία της διδασκαλίας, η οποία επιμερίζεται στα στάδια της αφόρμησης, του προβληματισμού, της διερεύνησης και του ελέγχου της ερευνητικής διαδικασίας. Γενικός σκοπός του λογισμικού είναι να βοηθήσει τους σημερινούς φοιτητές και αυριανούς εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν ιστορική σκέψη και συνείδηση, να αντιλαμβάνονται τα σχετικά με την εκπαίδευση ιστορικά γεγονότα, να συνδέουν τα αίτια με τα αποτελέσματά τους, να κατανοούν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε δεδομένες καταστάσεις και να αποκτήσουν, τελικά, την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: *Λογισμικό, Διδασκαλία, Ιστορία Εκπαίδευσης, Πηγές, Διαθεματική προσέγγιση, Διερευνητική διαδικασία*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της χρησιμοποίησης Νέων Τεχνολογιών στη διδακτική πράξη (Means, 1994, Eigler, 1999, Κορωναίου, 2001), στο Μουσείο της Παιδείας του Πανεπιστημίου Αθηνών που ιδρύθηκε το 1993 και διευθύνεται από τον καθηγητή της Παιδαγωγικής Θ. Παπακωνσταντίνου, βρίσκεται σε εξέλιξη ο σχεδιασμός ενός λογισμικού με προοπτική να χρησιμοποιηθεί στις παραδόσεις του γνωστικού αντικειμένου «Ιστορία της Παιδείας» και ειδικότερα, στις θεματικές ενότητες που αφορούν στους κυριότερους σταθμούς της νεοελληνικής εκπαιδευτικής Ιστορίας στον ελλαδικό και εξωελλαδικό χώρο. Το λογισμικό αυτό προσβλέπει στην αξιοποίηση των αρχείων και των συλλογών του Μουσείου κατά τη διδασκαλία, στην προώθηση της διερεύνησης (Bruner 1961,1966,1968, Dewey 1971, Piaget 1979) ως μεθόδου προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων και στη διαφοροποίηση της διδακτικής πράξης, στην οποία μέχρι τώρα μόνο περιστασιακά δινόταν δυνατότητα στους φοιτητές να αντλούν πληροφορίες από ιστορικές πηγές. Μέσω του λογισμικού οι φοιτητές ως «ερευνητές-ιστορικοί», θα μπορούν να εξετάζουν έναν περιορισμένο αριθμό πηγών, τις οποίες θα αξιολογούν και θα αξιοποιούν ώστε να οδηγούνται σε ιστορικά συμπεράσματα (Massialas, 1964, Βώρος, 1989, Φλουρής, 1992).

ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Γενικός σκοπός του λογισμικού είναι να αναπτύξουν οι σημερινοί φοιτητές και αυριανοί εκπαιδευτικοί ιστορική σκέψη ώστε: α) να αντιληφθούν ότι η σύλληψη των σχετικών με την εκπαίδευση γεγονότων προϋποθέτει τη μελέτη όλων των πτυχών της κοινωνίας, β) να κατανοήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε διάφορες ιστορικές περιόδους και γ) να συνειδητοποιήσουν ότι ο σύγχρονος κόσμος είναι συνέχεια του παρελθόντος και ότι η σπουδή της εκπαιδευτικής Ιστορίας αποτελεί σοβαρό παράγοντα κατανόησης του σήμερα. Επί μέρους στόχοι είναι οι εξής: α) αντίληψη της έννοιας του χρόνου και ένταξη των γεγονότων στις ιστορικές περιόδους, β) κατανόηση του γεγονότος ότι η αξιοπιστία της ιστορικής αφήγησης θεμελιώνεται στην ορθή χρήση των πηγών, γ) κριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών και αποφυγή της προσέγγισης των εκπαιδευτικών γεγονότων με άκριτη αποδοχή ιστορικών ερμηνειών και δ) ανάλυση γεγονότων της νεοελληνικής εκπαιδευτικής Ιστορίας και διαπίστωση των σχέσεων που διέπουν τα επιμέρους στοιχεία τους (Από το παρόν στο παρελθόν, 2000).

Η όλη ανάπτυξη του λογισμικού ακολουθεί τη μεθοδολογία της επιστήμης της Ιστορίας, όπως εξελίχθηκε κατά τον 20^ο αι. (Ιγκερς, 1991, 1999). Από τις βασικές θέσεις των σχολών ιστοριογραφίας όμως, υιοθετήθηκαν όσες θεωρήθηκαν σημαντικές για τη διαμόρφωση και την αποτελεσματική εφαρμογή του, όπως τα σχετικά με τον ιστορικό χρόνο και την κατανόηση παρόντος-παρελθόντος (Bloch, 1985, Braudel, 2001).

Η διδακτική προσέγγιση τέλος, βασίζεται στις γενικές αρχές που αφορούν στην εποπτικότητα, τη διερευνητική μέθοδο και την ομαδική διδασκαλία, τη διαθεματική προσέγγιση, την ανάδειξη των γνωστικών συγκρούσεων ως προϋποθέσεων για την οικοδόμηση της γνώσης, καθώς και στην αυτενέργεια ως παράγοντα εμπέδωσης του γνωστικού αντικειμένου και επέκτασης της γνώσης σε άλλες περιοχές. Ακολουθήθηκε η πορεία: α) παράθεση του προς διερεύνηση ζητήματος με παρουσίαση των απαραίτητων ιστορικών πηγών, β) χρησιμοποίηση της διερευνητικής μεθόδου για την απόκτηση της γνώσης, γ) ομαδική εργασία, δ) διαθεματική προσέγγιση μέσω της χρήσης των θεματικών κατηγοριών, όπου έχουν ενταχθεί ανάλογες πηγές, ε) ανταλλαγή απόψεων και αποδοχή προτάσεων με βάση τη λογική βαρύτητα των επιχειρημάτων και στ) επινόηση νέων ζητημάτων προς διερεύνηση (Από το παρόν στο παρελθόν, 2000).

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ

Η συγκεκριμένη multimedia εφαρμογή αναπτύσσεται σε Visual Basic. Το γραφικό hypermedia περιβάλλον της βασίζεται σε ένα χάρτη με θερμά σημεία και σε ένα εικονικό γραφείο με αρκετά links σε μια βάση δεδομένων. Τα θερμά σημεία αντιστοιχούν στις πόλεις που εξετάζουμε, και μας παρέχουν τη δυνατότητα να δούμε μια σειρά από σχετικές φωτογραφίες. Για τη διδασκαλία κάθε θεματικής ενότητας αναπτύσσεται ένα σενάριο, στο οποίο επιδιώκεται η σύνδεση των πραγματικών εικόνων του παρόντος με τις νοητικές εικόνες του παρελθόντος, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητές βασικές ιστορικές έννοιες, όπως ο ιστορικός χρόνος. Το σενάριο ακολουθεί μια πορεία επιμερισμένη στα στάδια της αφόρμησης, του προβληματισμού, της διερεύνησης του προς επίλυση ζητήματος μέσω των πηγών, του ελέγχου της ερευνητικής διαδικασίας, της επινόησης νέων ζητημάτων και της έναρξης νέας ερευνητικής διαδικασίας (Από το παρόν στο παρελθόν, 2000).

Ως αφόρμηση λειτουργούν χάρτες και αντιπροσωπευτικές εικόνες του χώρου που μας ενδιαφέρει, κατά την περίοδο για την οποία γίνεται λόγος. Στην οθόνη εμφανίζεται διατυπωμένο το προεπιλεγμένο ζήτημα προς διερεύνηση καθώς και οι υποθέσεις εργασίας, τις οποίες πρέπει να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν οι φοιτητές δουλεύοντας μεμονωμένα ή σε ολιγομελεις ομάδες. Επιλέγοντας οι φοιτητές κάποια από τις υποθέσεις εργασίας οδηγούνται σε έναν εικονικό χώρο με ένα γραφείο, όπου βρίσκονται φάκελοι με πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές διάφορων θεματικών κατηγοριών, ένας φάκελος με την ένδειξη *φωτογραφικό αρχείο* και ένα πακέτο με

χαρτί εκτυπωτή. Ο ενδιαφερόμενος επιλέγει ένα φάκελο και ανατρέχει στις πηγές που του παρέχονται από τη βάση δεδομένων. Οι πληροφορίες είναι ταξινομημένες στη βάση ανά θεματικό πεδίο, ανά περιοχή και ανά χρονική περίοδο. Οι μετακινήσεις ανάμεσα στα διαφορετικά πεδία πραγματοποιούνται με «κλικ» του ποντικιού εκεί όπου ο δείκτης μετατρέπεται σε «χέρι». Από οποιοδήποτε σημείο της εφαρμογής ο χρήστης μπορεί να μεταφερθεί στο χάρτη ή στο γραφείο ή ακόμη και να την τερματίσει.

Οι φοιτητές μελετούν τις πηγές στην οθόνη του Η/Υ ή τις εκτυπώνουν σηματοδοτώντας με το ποντίκι στο πακέτο με το χαρτί εκτύπωσης. Το λογισμικό τους παρέχει επίσης τη δυνατότητα να συνδυάζουν στοιχεία από δύο ή περισσότερες κατηγορίες πηγών ή να απομονώνουν μόνο τους τίτλους των πηγών. Εάν πάλι, μετά την αξιολόγηση των πηγών, θεωρούν ότι οι επιλογές τους δεν είναι ικανοποιητικές, μπορούν να συνεχίσουν την αναζήτηση και σε άλλους φακέλους. Ακολουθεί συζήτηση των φοιτητών με το διδάσκοντα, καθώς και έλεγχος των επιχειρημάτων που υποστηρίζουν τις επιλογές του καθενός. Τέλος, παρέχεται η ευχέρεια να διαμορφώσουν οι φοιτητές δικά τους ζητήματα προς διερεύνηση και να αναζητήσουν απαντήσεις με τη βοήθεια των καταχωρημένων πηγών.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Από τη διδακτέα κατά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 ύλη του μαθήματος «Ιστορία της Παιδείας» παρουσιάζεται εδώ ένα σχέδιο διδασκαλίας για το κεφάλαιο «*Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας 1926-1940*», το οποίο εντάσσεται στη θεματική ενότητα «*Εκπαίδευση του ελληνισμού της διασποράς: Αίγυπτος*». Στην ίδια θεματική ενότητα υπάρχουν ακόμη κεφάλαια σχετικά με την ελληνική εκπαίδευση στην Αλεξάνδρεια, το Κάιρο, το Πορτ Σάιντ κ.ά.

Το λογισμικό ξεκινά με την εμφάνιση ενός χάρτη της Αιγύπτου, όπου είναι σημειωμένες οι ελληνικές παροικίες της περιόδου 1926-1940. Από εκεί οι φοιτητές επιλέγουν τη Μανσούρα, μια πόλη στην ενδοχώρα. Στη συνέχεια, περιηγούνται στην πόλη και γνωρίζουν τις κυριότερες εκφάνσεις της καθημερινής ζωής του ελληνικού στοιχείου. Καταλήγουν στα «*Εκπαιδευτήρια Μανσούρας*» και καλούνται να διερευνήσουν το εξής ζήτημα: «*Ποιο ρόλο έπαιξαν κατά την περίοδο 1926-1940 τα Έκπαιδευτήρια Μανσούρας' όσον αφορά στην επιβίωση της ελληνικής παροικίας και την ισχυροποίηση της Ελληνικής Κοινότητας Μανσούρας;*» και να ασχοληθούν με τις ακόλουθες υποθέσεις εργασίας: α) *Η Ελληνική Κοινότητα Μανσούρας φιλοδοξούσε να εμφανίζεται ως ισχυρή εκπρόσωπος μεγάλης και ευημερούσας παροικίας και ως κυριότερο μηχανισμό για να επιτύχει αυτό το στόχο χρησιμοποιούσε το σχολείο της και β) Η Ελληνική Κοινότητα Μανσούρα, προκειμένου να εξασφαλίσει την επιβίωση της παροικίας που εκπροσωπούσε, καθόριζε την εκπαιδευτική της πολιτική σε σχέση με τη μητροπολιτική Ελλάδα, το ανταγωνιστικό πολυπολιτισμικό πλαίσιο και την προϊούσα αλλαγή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της Αιγύπτου.* Προκειμένου να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν τις υποθέσεις, οι φοιτητές ανατρέχουν στις κατηγορίες *γεωγραφία, κοινωνία, οικονομία, ιδεολογία, εκπαιδευτική πολιτική, διοίκηση και σχολική ζωή* και απομονώνουν όσες από τις 100 περίπου πλήρεις ή αποσπασματικές πηγές χρειάζονται.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την καθοδηγούμενη διερεύνηση, οι φοιτητές κατακτούν την ιστορική γνώση μόνοι τους και όχι μέσα από την αφήγηση του διδάσκοντα. Αποτέλεσμα είναι η άσκησή τους στην αυτενεργό έρευνα, την αυτόνομη εργασία κατά την ανεύρεση αιτιωδών σχέσεων, την κριτική αντιμετώπιση και αξιολόγηση πληροφοριών κτλ. Έτσι το μάθημα γίνεται πιο ζωντανό και ελκυστικό, αφού οι φοιτητές επιτελούν το έργο ενός ιστορικού που αναζητεί την αλήθεια. Ωστόσο, τέτοιου τύπου διδασκαλίες μπορούν να επιτευχθούν, μόνο εφόσον αλλάξει η δομή της καθημερινής διδακτικής πράξης στον πανεπιστημιακό χώρο, με άλλα λόγια δηλαδή, αφού διαφοροποιηθεί η παραδοσιακή

ακαδημαϊκή διδασκαλία, χρησιμοποιηθούν ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ο διδάσκων αποδεχτεί και ένα νέο ρόλο, εκείνον του «διευκολυντή» της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Από το παρόν στο παρελθόν. Θέματα Βυζαντινής Ιστορίας, (2000), Αθήνα: εκδ. Π.Ι., Λογισμικό.
- Βώρος, Φ.Κ. (1989), *Τρόποι σπουδής και διδασκαλίας της Ιστορίας*, Αθήνα: εκδ. Παπαδήμα.
- Bruner, J.S. (1961), The Act of Discovery, *Harvard Educational Review*, 31, 21-32.
- Bruner, J.S. (1966), Learning from learning. A Conference Report. *U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Cooperative Research Monograph No 15*, 205.
- Bruner, J.S. (1968), *Toward a Theory of Instruction*, New York, W.W. Norton and Company, Inc.
- Bloch, M. (μτφρ.Γ. Γουλμής), (1985), Η Ιστορία, οι άνθρωποι και ο χρόνος, *Κείμενα ευρωπαϊκής Ιστορίας*, 13-28: εκδ. Παπαζήση.
- Braudel, F. (μτφρ. Α. Αλεξιάκη), (2001), Ιστορία και σημερινή εποχή, *Γραμματική των πολιτισμών*, 43-49: εκδ. ΜΙΕΤ.
- Bruner, J.S. (1961), The Act of Discovery, *Harvard Educational Review*, 31, 21-32.
- Bruner, J.S. (1966), Learning from learning. A Conference Report. *U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Cooperative Research Monograph No 15*, 205.
- Bruner, J.S. (1968), *Toward a Theory of Instruction*, New York, W.W. Norton and Company, Inc.
- Γιαννόπουλος, Γ. (1997), *Δοκίμια θεωρίας και διδακτικής της Ιστορίας*, Αθήνα: εκδ. Βιβλιογονία.
- Dewey, J. (1971), *The Child and the Curriculum, The School and Society*, Chicago-London, University of Chicago Press.
- Eigler, G. (μτφρ. Κ. Μπίκου), (1993), Εκπαίδευση εκπαιδευτών: αυτόνομα οργανωμένη μάθηση με τη βοήθεια των νέων μέσων, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τομ. 19, 221-237
- Γκερς, Γκ. (μτφρ. Β. Οικονομίδη), (1991), Νέες κατευθύνσεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία, Αθήνα: εκδ. Γνώση.
- Γκερς, Γκ. . (μτφρ. Π. Ματάλα), (1999), *Η ιστοριογραφία στον 20^ο αιώνα*, Αθήνα: εκδ. Νεφέλη.
- Κορωνάιου, Αλ., (2001), *Εκπαιδευοντας εκτός σχολείου: Η συμβολή των οπτικοακουστικών μέσων και των νέων τεχνολογιών*, Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο.
- Massialas B.G. – Sprague N.F. (1974), Teaching Social issues as Inquiry : a Clarification, *Social Education*, 38, 10-17.
- Ματσαγγούρας, Η.Γ. (1994), Στρατηγικές διδασκαλίας: από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη, *Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας*, τομ. Β', Αθήνα.
- Means, B. (ed.), (1994), *Technology and education reform: The reality behind the promise*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Piaget, J. (μτφρ. Α. Βερβερίδη) (1979), *Προβλήματα Ψυχολογίας*, Αθήνα: εκδ. Νέα Σύνορα.
- J. Piaget (μτφρ. Α. Βερβερίδη) (1979), *Ψυχολογία και Παιδαγωγική*, Αθήνα: εκδ. Νέα Σύνορα.
- Φλουρής, Γ. (1992), *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης*, Αθήνα: εκδ. Γρηγόρη.